

УДК 321.7:355.4 (470:477) «2022/23»
DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v039.2022.29>

А. В. Кройтор

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4652-7441>

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

В. М. Кольцов

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1261-3667>

доктор політичних наук,
професор кафедри загальнотеоретичних дисциплін
Міжнародного гуманітарного університету

ВИКЛИКИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі політичного процесу в Україні значною мірою зросли ризики для демократизації та суттєво підвищилась загроза звороту від демократії. Причини цього є досить зрозумілими та природними, враховуючи головний негативний чинник – розпочату росією війну проти України. Під час воєнного стану зазнає суттєвих трансформацій взаємодія між державою та суспільством, між інститутами публічної влади з метою забезпечення мобілізації усіх наявних ресурсів задля перемоги. Відбувається перерозподіл владних повноважень, обумовлений впровадженням особливого правового режиму – воєнного стану. Утворено військові адміністрації, а у політичному полі переглядаються принципи опозиційної діяльності.

Безумовно, це не єдиний чинник можливого згорання демократичного транзиту в Україні. Історія вітчизняного процесу демократизації знає приклади як посилення авторитарних тенденцій у державі так і поновлення демократичного транзиту. У інституційному вимірі подолання авторитарних тенденцій неможливе без подальшої демократизації політичних партій, масмедіа, розвитку парламентаризму тощо. Серед інституційних викликів демократизації на особливу увагу заслуговують подолання олігархізації партій, медіатизації електорального процесу, обмеження свободи слова у медіа просторі. Одним із маркерів збереження загрози авторитаризму є розмитість ідеологічної основи діяльності переважної більшості українських партій, яка підміняється під час виборів технологіями політичного PR та ставкою на лідера [5].

При цьому, враховуємо, що одним із викликів для демократії є персоналізація урядування та електорального процесу. Це повною мірою відноситься до діяльності публічної влади, опозиції

та груп інтересів. Однією із важливих складових демократизації залишається посилення відкритості інститутів публічної влади, розвиток інститутів громадянського суспільства, підвищення ефективності інституційної взаємодії тощо. Слід відзначити, що «У процесі європейської інтеграції актуалізується завдання щодо переведення взаємодії між окремими політиками на рівень інституційної взаємодії. Це передбачає вироблення та закріплення у масовій свідомості правил та норм взаємодії між інститутами... остаточне подолання радянського авторитаризму, коли за демократичним фасадом інститутів насправді ховається авторитарний стиль керівництва... демократизація інститутів – розширення можливостей для громадян щодо участі у політиці та інституційній взаємодії, забезпечення «відкритого доступу» для громадян із максимальною відкритістю суспільної взаємодії...» [4].

Усе це зумовлює необхідність дослідження викликів демократизації у процесі європейської інтеграції України. Країни, яка продовжує демократизацію у процесі європейської та євроатлантичної інтеграції, знаходячись у стані війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Особливостям демократичного транзиту у пострадянських країнах присвячено значну кількість праць теоретиків транзитології, зокрема: З. Бжезинський, М. Вейборк, Л. Даймонд, К. Девіш, Р. Інглгарт, Г. Колодко, О. Мотиль, А. Ослунд, А. Пшевцький, С. Гантінгтон, П. Штомпка, ін. Вони, спираючись на дані емпіричних досліджень, розвинули ідеї класиків транзитології Д. Растоу [7], Г. О'Доннелла та Ф. Шміттєра [6], зробивши узагальнення щодо демократичного транзиту пострадянських країн. Серед вітчизняних дослідників слід виокремити праці таких вчених як: С. Вонсо-

вич, І. Головка, Г. Зеленько, А. Колодій, Ю. Мацієвський, М. Мінаков, В. Полохало, О. Радченко, О. Романюк, І. Пантелейчук, О. Фісун, ін. Також у дослідженнях транзитологів аргументовано відзначається необхідність раціоналізації інституційної взаємодії, як чинника демократизації. Особлива роль у цьому процесі належить публічним інтелектуалам. Зокрема, слід погодитись із вимогою «...раціоналізації політичної комунікації в умовах правового режиму воєнного стану задля консолідації суспільства, формування нового порядку денного, становлення політичної ідентичності тощо... Раціоналізація політичної комунікації покликана пом'якшити негативний вплив медіатизації політики, а інституціоналізація публічних інтелектуалів, як інтелектуальної еліти – протидіяти посиленню медіакратії, як «обслуги олігархів». Публічні інтелектуали в Україні, як складова інтелектуальної еліти суспільства, відмовляючись від ідентифікації з «пострадянською інтелігенцією», пропонують власні раціональні візії демократизації та модернізації українського суспільства. Водночас, шукаючи власне місце у публічному дискурсі – від «іміджмейкерів», «політтехнологів», «креативного класу» та чергової версії «обслуги» «олігархічно-люмпенівського» альянсу до інтелектуальної еліти. У політичній комунікації публічні інтелектуали застосовують технологію відкритих листів, заяв та звернень. Апелюючи до громадськості, публічні інтелектуали виконують важливу функцію раціоналізації політичної комунікації» [3].

Водночас, посиленої уваги потребує дослідження викликів демократизації України у процесі європейської та євроатлантичної інтеграції в умовах війни.

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення викликів демократизації України у процесі європейської інтеграції під час російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З початком війни Російської Федерації проти України процес демократизації, зі зрозумілих причин, отримав нові виклики. Вони виопуклились від 2014 року, але повною мірою проявились після 24 лютого 2022 року. Це стосується як необхідності трансформації інформаційного простору так і відносин між владою та опозицією. Водночас, як це парадоксально, у суспільстві створено передумови для подальшої демократизації. Адже, в теорії транзитології домінуючою є теза проте, що необхідною умовою успішної трансформації є національна консолідація та консолідація еліти.

Почнемо із визначення трансформацій партійної системи. Взаємодія між парламентською

більшістю та опозицією зазнала значних змін, відбулось переформатування опозиційної діяльності. Натомість так і не вдалось подолати один із головних викликів демократизації. Адже, загрозу демократії в сучасних умовах становить те, що політичні партії (як владні так і опозиційні) у 2000-х роках перетворились на своєрідні комерційні проекти, які завдяки успішній маркетинговій стратегії отримують голоси виборців. Зазвичай такі партії популістичного типу, вони не мають чітко сформованої ідеології, а їх програма є досить розмитою і спрямована на усіх виборців. Головний акцент робиться не на програмових цілях чи стратегіях, а на особі лідера, який/яка фактично і виступає брендом політичної сили. Слід наголосити на тому, що «Парламентські партії балансують між (1) «Українським виборчим стандартом», який сформувався за часів незалежності і передбачає офіційну згадку про підвищення зарплат і пенсій та зниження тарифів, (2) відкритий популізм і маніпуляції з метою отримання підтримки більшості соціально незахищених груп населення та (3) всеохоплюючу ідеологічну ідентифікацію за існуючими ідеологічними матрицями та світовими трендами. Результати нашого дослідження показують, що треті в абсолютній меншості, і небезпека популізму зростатиме пропорційно до занепаду рівень добробуту громадян» [5].

Власне, усі ці ознаки є характерними для політичної партії «Слуга народу», яка сформувала так звану «монобільшість» у Верховній Раді України IX скликання.

Однак і це є не найголовніше, адже більшість політичних партій України є саме такими. Тривалий час великі шанси на демократичний транзит українського суспільства зберігались через те, що жодна партія не могла сформувати більшості у парламенті і мусила шукати компромісів за для формування коаліцій. Розуміючи, що політичні партії в Україні фактично були засобом артикуляції інтересів регіонально-економічних еліт, які так і не спромоглись до консолідації навколо цінностей демократії, саме неспроможність однієї з них сформувати однопартійну коаліцію рятувало суспільство від структурування авторитаризму. Крім того, практично кожна із парламентських політичних партій мала підконтрольний відповідній олігархічній групі телеканал, що зрештою забезпечувало в інформаційному просторі наявність альтернативних джерел інформації, нехай і залежних від різних груп впливу.

Щодо трансформації влади та опозиції, то вона відбувається в умовах консолідації українського суспільства. Відзначимо: «24 лютого 2022 року стає новою віхою у процесі консолідації українського суспільства, відбувається переоцінка цінностей та відрив від російського нарративу історичної пам'яті. В умовах повномасштабної російської

агресії відбулося формування української нації та консолідація політичної еліти. Однак це не є повною запорукою того, що зрештою демократичний транзит для України відбудеться успішно. Адже такі події як війна спричиняють переривання демократичного процесу і створюється ризик що після війни демократичний транзит може не завершитися, у випадку якщо демократичні цінності не закріпились у політичній свідомості громадян. Наявність зовнішнього ворога, у даному випадку Російської федерації, об'єднало українське суспільство навколо чинного президента» [2].

У інформаційному просторі відбулося витіснення альтернативних думок через формування єдиного каналу відображення політичних новин, яким став Телемарафон «Єдині новини». Безумовно, що на початковій стадії такий крок був вимушений і спрямований на забезпечення безпеки інформаційного простору України. Однак після стабілізації ситуації в інформаційному просторі воюючої державі телемарафон став зручним засобом монополізації інформаційної політики в сегменті телебачення. Крім того, варто вказати, що до об'єднаного телемарафону не були включені канали, які тією чи іншою мірою пов'язані з П. Порошенком, зокрема «Еспресо», «5 канал», «Прямий». Натомість, з'явився новий провладний канал. Як зазначається: *«Після повномасштабного вторгнення уже не лишилось олігархів, але прагнення мати свої канали навіть тепер не зникло. Почавши від повного заперечення потреби в журналістах, влада Зеленського таки дійшла до розуміння важливості ЗМІ. Настільки, що в умовах воєнного часу стала ключовим гравцем на медійному полі. Власне, уже сама назва нового владного каналу звучить доволі безпеліційно: «Ми – Україна»... У 20-х числах вересня колишні працівники телеканалу «Україна 24» Юрій Сугак, Людмила Добровольська, Олег Панюта, Віталій Тарасов, Ігор Пупков, Олена Цинтила, Володимир Коваленко стали співзасновниками ТОВ «Ми – Україна», на яку й оформлений однойменний телеканал. Вони навіть не засновували нове товариство, а просто купили вже двічі перейменоване ТОВ «ІТ Інновації», яке початково займалося торгівлею меблів та килимів. Бенефіціаром ТОВки із часткою 76% в реєстрах записаний Ігор Петренко. Інші співвласники – це вищезгадані працівники «Ми – Україна»... У телемарафоні «Єдині новини» беруть участь найбільші телеканали країни: 1+1, Інтер, ICTV, Рада, Суспільне, а віднедавна і «Ми – Україна» [1].*

Крім певного обмеження свободи слова, аналіз телемарафону засвідчує, що останнім часом завдяки технологіям формування інформаційного порядку денного однією із задач ефірного часу є забезпечення іміджевих стратегій В. Зеленського та найближчого його оточення. Таким

чином, можна виявити ознаки формування «культу» політичного лідера через ЗМІ.

Наступною негативною тенденцією є прагнення обмежити самоврядні повноваження органів місцевої влади. Зокрема, конфлікти між Офісом Президента та мером міста Київ набувають ознак системного тиску на міське самоврядування столиці.

Також негативною ознакою у процесі демократизації є значний рівень корупції в Україні на тлі війни, що підриває суспільну довіру до інститутів антикорупційної політики, вищих військових посадовців та інститутів влади в цілому. Обмежений доступ громадянського суспільства до інформації щодо фінансової діяльності органів влади на фоні значних корупційних скандалів здатний посилити вплив проросійських інформаційних ресурсів в соціальних мережах. Крім того, корупція підриває рівень довіри до України з боку наших партнерів з демократичних країн, що негативно може вплинути на подальшу фінансову підтримку їх урядами України. Громадяни країн ЄС та інших союзників нашої держави у війні під впливом пропагандистських російських медіа перестануть підтримувати свої політичні еліти в прагненні надавати допомогу Україні.

Важливим сигналом, що може свідчити про згортання демократизації є тенденція до персоналізації влади як чинника формування культу політичного лідера. Можна виокремити такі причини та передумови, які склалися протягом останнього часу, що є взаємозв'язаними та які сприяють формуванню іміджу авторитарного типу лідера.

По-перше, відсутність консолідації демократичної еліти на початковій стадії демократизації, спричинила делегітимізацію політичної еліти та спровокували суспільний запит на, так званого сильного лідера. Особливо такий запити зростає в умовах глибокої економічної кризи, тим більше на тлі війни. В цих умовах явний зовнішній агресор та його війна проти України закономірно спричинили суспільний запит на «сильного лідера», яким і став В. Зеленський.

По-друге, війна, економічна криза викликана нею та психологічна нестабільність усього суспільства ускладнюють оперативну реакцію на постійні зовнішні ризики, що є особливим викликом у сучасному глобалізованому світі. В умовах війни та в цілому досить успішної військової стратегії у протистоянні РФ, Україна перетворилась із об'єкта геополітики в потужного гравця, як мінімум у Європі, що природно стає причиною гордості і консолідації суспільства навколо власної лідерів держави. Однак на тлі цього процесу відбувається й об'єднання суспільства навколо героїчного образу захисника та військового стратега лідера держави.

По-третє, кризові явища, які охопили українське суспільство у процесі демократизації, зокрема це і кризи ідентичності, легітимізації прийнятих політичних рішень, виконання рішень, економічна, а також значний рівень корупції спричинили кризу відносин між політичними елітами та суспільством, що автоматично призвело до розвитку ще серйознішої кризи – довіри до інститутів демократії.

По-четверте, значну роль у формуванні авторитарного лідерства та його культу зіграв неопатримоніальний тип політичної культури суспільства, який природно посилює запит на наявність лідера.

По-п'яте, за сучасних умов інформаційного впливу технічні засоби маніпуляції, пропаганди та формування інформаційного порядку денного лише посилили вплив політичних технологій на суспільну свідомість, забезпечуючи ефективність формування культу лідера.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Перемога України у війні проти Російської Федерації має обов'язково включати наступні складові: 1) відновлення територіальної цілісності та суверенітету України; 2) відшкодування росією завданих збитків; 3) формування консолідованої демократії в Україні. Це важлива складова перемоги України, оскільки без встановлення режиму консолідованої демократії не можливий буде подальший поступ України до ЄС та НАТО.

Отже, враховуючи певні негативні прояви у суспільно-політичному житті, зокрема обмеження свободи слова, значний ступінь маніпулятивних технологій у конструюванні інформаційного порядку денного в ЗМІ (Телемарафон «Єдині новини»), звинувачення представників публічної влади у корупції, недостатній рівень медіа-грамотності окремих громадян, персоніфікацію партійної діяльності та урядування, формування культу лідера, а також консолідацію суспільства у боротьбі проти агресора навколо В. Зеленського, можливе подальше згорання демократії в Україні в умовах війни.

Водночас, можна припустити, що з перемогою України та при збереженні консолідації нації й об'єднанні політичної еліти навколо цінностей демократії задля забезпечення європейської та євроатлантичної інтеграції України буде відновлено демократичний поступ політичної системи. Однак аналіз процесу демократичного транзиту в Україні з моменту проголошення її незалежності знає приклади зворотів до авторитаризму. І в умовах сучасної війни усі чинники такого можливого звороту простежуються. Крім того, з погляду одного із класиків політичної думки Р. Міхельса, який сформулював «закон олігархізації» політичної системи, саме відсутність вну-

трішньопартійної демократії веде до формування авторитаризму. Також не вирішеною залишається проблема подолання корупції, що може використовуватись в якості аргументу для гальмування процесів європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Література

1. Кравець Р., Романюк Р. Я – Україна. Для чого Єрмаку та ОП ще один канал. *Українська правда*. 28 листопада 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/11/28/7378211/>
2. Кройтор А. Демократичний транзит в умовах глобальної кризи демократії та війни РФ проти України. *Соціально-економічний та політичний розвиток країн у сучасних умовах*. : Зб. наук. пр. міжнар. науково-практ. конф., (м. Одеса, 24 трав. 2022 р.) Одеса, 2022. С. 37–40. URL: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/imem/imem_world_eco/Conference_UNU_MEV_2022.pdf
3. Яковлев Д. В. Публічні звернення інтелектуалів як технологія раціоналізації політичної комунікації. *Актуальні проблеми філософії та соціології : науково-практичний журнал*. 2022. Вип. 38. С. 87-93.
4. Ярова Л. В., Яковлева Л.І., Кольцов В. М. Компоненти інституційної взаємодії в українському політичному процесі. *Актуальні проблеми філософії та соціології : науковий фаховий журнал*. 2022. Вип. 38. С. 82-86.
5. Kroytor A. V., Yakovlev D. V. Post-election situation in Ukraine: changing faces or ideological transformations? *Contemporary issues of the world community and the role of social sciences in ensuring its development : collective monograph / A. V. Kroytor, D. V. Yakovlev, S. V. Kutsepal, O. M. Yeremenko, etc.* Lviv-Toru : Liha-Pres, 2020. P. 1-29.
6. O'Donnell G., Schmitter P. Transitions from authoritarian rule: tentative conclusions. *Baltimore: Johns Hopkins University Press*. 1986. 45. P. 12-13.
7. Rustow, D. A. Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model. *Transitions to democracy*. Columbia University Press, 1999. P. 14-41.

Анотація

Кройтор А. В., Кольцов В. М. Виклики демократизації України у процесі європейської інтеграції під час російсько-української війни. – Стаття.

У статті визначено основні виклики у процесі демократичного транзиту в Україні в умовах війни, які нерозривно пов'язані з європейською та євроатлантичною інтеграцією держави. Розглянуто роль політичних партій, взаємодію публічної влади та опозиції, трансформації інформаційного простору. Також розглянуто чинники згорання демократизації та виклики їй на сучасному етапі політичного процесу, який зумовлений воєнною агресією Російської Федерації проти України. Виокремлено та проаналізовано особливості основних етапів процесу політичної трансформації в Україні та визначено періоди зворотів від демократиза-

ції та їх особливості, які впливали на відмову від європейського та євроатлантичного інтеграційного курсу держави.

Визначено основні ознаки можливого згорання демократизації в Україні та проаналізовано основні авторитарні тенденції у сучасному політичному процесі в Україні, що спричинила війна росії проти України. Таким чином, процес демократизації характеризувався певними здобутками у процесі взаємодії суспільства, масмедіа, публічної влади та опозиції, а також – хвилями відкотів від демократії у бік авторитаризму. Зазначено роль політичних партій України як у процесі демократичного переходу так і під час авторитарних відкотів від нього. До основних чинників прояву авторитарних тенденцій віднесено: обмеження свободи слова та доступу громадян до публічної інформації, контрольованість ЗМІ та вплив технологій формування громадської думки та інформаційного порядку денного у ЗМІ, окрема через діяльність Телемарафону «Єдині новини», фактична відсутність альтернативних телеканалів, обмеження доступу опозиції до інформаційного простору, тиск влади на органи місцевого самоврядування та згорання реформи децентралізації, значний рівень корупції, формування персоналізованого типу лідерства. У статті також визначені причини формування культу лідера в умовах сучасної війни. До них віднесено: 1) відсутність консолідації демократичної еліти на початковій стадії демократизації та формування лійні конфлікту та розколу еліт, що спричинило суспільний запит на «сильного лідера»; 2) в умовах війни та в цілому досить успішної військової стратегії у протистоянні РФ, Україна перетворилась із об'єкта геополітики в потужного гравця, що стало причиною гордості і консолідації суспільства навколо лідера; 3) криза довіри до інститутів демократії та формування консенсусу навколо підтримки окремих лідерів; 4) неопатримоніальний тип політичної культури суспільства, який посилює запит на наявність лідера; 5) технічні засоби маніпуляції, пропаганди та формування інформаційного порядку денного посилити вплив політичних технологій на суспільну свідомість, забезпечуючи формування культу лідера.

Доведено, що війна є головним чинником згорання демократії в Україні на сучасному етапі, водночас вона забезпечила формування важливої передумови успішного завершення демократизації, відсутність якої зумовлювала попередні звороти, а саме – національна консолідація. Що за умови консолідації еліти навколо демократичних цінностей та європейської інтеграції, може забезпечити становлення консолідованої, сталої демократії в Україні. Однак при збереженні консолідації нації, персоналізації влади та формування культу В. Зеленського і відсутності демократичних цінностей у правлячої еліти демократичний транзит може згорнутися, що приведе до зупинки євроінтеграції та інтеграції з НАТО.

Ключові слова: демократія, демократизація, європейська та євроатлантична інтеграція, політичні партії, політичний вибір, персоналізація влади, політичний транзит, згорання демократії, звороти до авторитаризму.

Summary

Kroytor A. V., Koltsov V. M. Challenges of Ukraine's democratization in the process of European integration during the Russian-Ukrainian War. – Article.

The article reveals the main challenges in the process of democratic transit in Ukraine in the conditions of war, which are inextricably linked with the European and Euro-Atlantic integration of the state. The role of political parties, the interaction of public power and the opposition, and the transformation of the information space are considered. The factors of the collapse of democratization and the challenges to it at the current stage of the political process, which is caused by the military aggression of the Russian Federation against Ukraine, are also considered. The features of the main stages of the process of political transformation in Ukraine are singled out and analyzed, and the periods of reversals from democratization and their features, which influenced the rejection of the European and Euro-Atlantic integration course of the state, are determined.

The main signs of a possible collapse of democratization in Ukraine are identified and the main authoritarian tendencies in the modern political process in Ukraine, which caused Russia's war against Ukraine, are analyzed. Thus, the process of democratization was characterized by certain achievements in the process of interaction between society, mass media, public power, and the opposition, as well as by waves of retreat from democracy towards authoritarianism. The role of the political parties of Ukraine both in the process of democratic transit and during the authoritarian retreat from it has been noted. The main factors in the manifestation of authoritarian tendencies include restrictions on freedom of speech and access of citizens to public information, control of the media, and the influence of technologies for shaping public opinion and the information agenda in the media, particularly through the activities of the TV marathon 'Yedyni Novyni', the actual absence of alternative TV channels, and restrictions on the access of the opposition to the information space, the pressure of the power on local self-government bodies and the collapse of the decentralization reform, a significant level of corruption, the formation of a personified type of leadership. The article also reveals the reasons for the formation of the cult of the leader in the conditions of modern war. They include 1) the lack of consolidation of the democratic elite at the initial stage of democratization and the formation of lines of conflict and division of elites, which caused a public demand for a "strong leader"; 2) in the conditions of the war and, overall, a rather successful military strategy in the confrontation with the Russian Federation, Ukraine has turned from an object of geopolitics into a powerful player, which has become the reason for the pride and consolidation of the society around the leader; 3) a crisis of trust in the institutions of democracy and the formation of a consensus around the support of individual leaders; 4) a neo-patrimonial type of political culture of society, which increases the demand for a leader; 5) technical means of manipulation, propaganda, and formation of the information agenda have strengthened the influence of political technologies

on public consciousness, ensuring the formation of the cult of the leader.

It has been proven that the war is the main factor in the collapse of democracy in Ukraine at the current stage, at the same time it has ensured the formation of an important prerequisite for the successful completion of democratization, the absence of which caused the previous reversals, namely national consolidation. This factor, under the condition of consolidation of the elite around democratic values and European integration, may ensure the formation of a consolidated, stable

democracy in Ukraine. However, if the consolidation of the nation, the personification of power and the formation of the cult of V. Zelensky, and the absence of democratic values in the ruling elite are preserved, the democratic transit may collapse, which will lead to the halt of European integration and integration with NATO.

Key words: democracy, democratization, European and Euro-Atlantic integration, political parties, political choice, personification of power, political transit, collapse of democracy, turn to authoritarianism.

ОГОЛОШЕННЯ

Втрачене свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – «Ірпінський гуманітарний часопис» (свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серії КВ № 23520-13360Р від 24 травня 2018 року), засновником якого є УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ, вважати недійсним.

Голова комісії з припинення

Володимир Якубівський